

- стан кримінальної злочинності і правопорушень в районі обслуговування та ефективність діяльності по їх запобіганню і розкриттю [9].

Зважаючи на вищесказане, зазначимо, що проведення порівняльно-правових досліджень об'єктивно сприяє кращому усвідомленню сучасних проблем правоохоронної діяльності та виробленню уніфікованих засад боротьби зі злочинністю. Аналізуючи зарубіжне законодавство та юридичну практику, ми маємо унікальну можливість ознайомлення з апробованими в розвинених країнах світу концепціями та технологіями підвищення ефективності діяльності поліції. Водночас компаративні дослідження дозволяють переконатися у відповідності заходів, реалізованих у контексті реформування системи органів внутрішніх справ України, сучасним світовим тенденціям організаційно-правового забезпечення діяльності правоохоронних органів.

Список літератури: 1. Бехруз Хашматулла. Вступ до порівняльного правознавства. Одеса: Юридична література, 2002. 2. Тихомиров Ю.А. Курс сравнительного правоведения. М., 1996. 3. Деятельность правоохранительных органов зарубежных стран. Вып. 1. М., 2001. 4. Прослушивание телефонов в международном праве и законодательстве одиннадцати европейских стран. Х., 1999. 5. Довіра народу починається з поваги до конкретної людини // Іменем Закону. 2004. №7 (20.02-26.02). 6. Антонов И.П. Полиция Германии: история и современность. М., 2000; 7. Соловей Ю.П. Правовое регулирование деятельности милиции в Российской Федерации: Дисс. докт. юрид. наук. М., 1993. 8. Maiwald K. Community Policing w USA // Mit represyjnosci albo o znaczeniu prewencji kryminalnej. Zakamycze, 2002; Pütter N. Bürgerorientierte Polizeiarbeit in Deutschland // Bürgerrechte&Polizei. 1999. Nr.3; Sterblink A. «Bürgerfreundlichkeit der Polizei» und «Focus»-Polizeitest – einige punktuelle Vergleiche // Die Polizei. 2002. Heft 11; Robert Chr. van Ooyen. «Community policing» in Deutschland: Der Bürger zwischen Partizipation, Gemeinschaft und Instrumentalisierung // Die Polizei. 2002. Heft 1. 9. Gral J. Community Policing w Polsce ze szczegolnym uwzlednieniem instytucji dzielnicowego // Mit represyjnosci albo o znaczeniu prewencji kryminalnej. Zakamycze, 2002.

Надійшла до редколегії 10.10.04

О.М. Кретчак, В.М. Стратонов

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ МІЛІЦІЇ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

На сучасному етапі реформування системи професійної діяльності органів внутрішніх справ суттєвого значення набуває професійно-психологічна підготовка працівників міліції.

Мета вдосконалення психологічної підготовки передбачає не тільки набуття оптимальної сукупності необхідних знань, умінь і навичок, але й формування професійно значущих якостей працівників міліції.

Професійно-психологічна підготовка – це особливий вид професійної підготовки, який повинен відповідати останнім досягненням психологічної науки та вимогам практики. Професійно-психологічна підготовка праців-

ників міліції має як загальні особливості, так і конкретні, притаманні кожній службі ОВС, що визначається специфікою умов діяльності, завдань і засобів вирішення фахових питань [1].

Професійно-психологічна підготовка здійснюється під час спеціальних занять із професійної підготовки, а також під час проведення занять з інших навчальних дисциплін. Основною метою психологічної підготовки є формування та підвищення професійно-психологічної готовності працівників, забезпечення успішного подолання ними психологічних перешкод, які виникають під час вирішення професійних завдань.

Одним із головних структурних компонентів професійної готовності працівників міліції є комплекс інструментальних професійно-значущих якостей, що охоплює такі основні блоки, як мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий та оціночний. Формування, розвиток і вдосконалення компонентів психологічної готовності складають основний зміст психологічної підготовки міліціонерів до професійних дій. На заняттях з професійної підготовки акцентувати потрібно на моделюванні компонентів професійно-психологічної готовності працівників міліції [2].

Мотиваційний компонент психологічної готовності у міліціонерів повинен моделюватися шляхом відпрацювання професійних ситуацій, проведення вправ та ігор, які здатні активізувати мотиваційну сферу міліціонерів, колективні мотиви взаємодопомоги та взаємної підтримки серед колег. Під час проведення занять чимала увага приділяється розвиткові мотивів самоконтролю, самовиховання та самонавчання, здатності до самокерування. Серед факторів, які сприяють формуванню та розвитку мотиваційної сфери, ми використовуємо такі, як градація на мотиви за рахунок створення труднощів у навчальній ситуації, створення змагальної обстановки та створення зацікавленості міліціонерів у досягненні високих результатів діяльності [4].

Орієнтаційний компонент психологічної готовності головним чином відпрацьовується під час проведення інструктажу особового складу перед заступанням на службу.

Операційний компонент формується шляхом цілеспрямованого тренування уваги та оперативної пам'яті, вирішення професійних завдань пізнавального характеру в умовах емоційного стресу, створення умов пізнання, які вимагають активізації мислення, його швидкості.

Вольовий компонент формується шляхом створення ситуацій несподіваності, відповідальності, труднощів вольового характеру, моделювання ситуацій ризику, небезпеки, створення умов, що вимагають прояву сміливості, вміння підкорити свою поведінку вимогам службової дисципліни, ускладнення виконання вже засвоєних професійних дій через нестандартні та непередбачувані умови, насичені різними перешкодами.

Оціночний компонент психологічної готовності моделюється в процесі проведення занять під час розгляду навчальних ситуацій.

Завдання психологічної підготовки працівників міліції передбачають формування зрілої та адекватної мотивації, актуалізації психологічної го-

товності до несення служби в специфічних умовах професійної діяльності. Головними завданнями психологічної підготовки є такі:

- 1) вдосконалення професійно-значущих якостей;
- 2) підвищення рівня професійних вмій та навичок;
- 3) підвищення психологічної стійкості до екстремальних, стресових ситуацій, вироблення впевненості в собі, виховання стійкості, сміливості, рішучості;
- 4) формування навичок психологічної само – та взаємодопомоги, зняття емоційної напруги;
- 5) розвиток комунікативної компетенції та навичок професійного спілкування.

Основними формами психологічної підготовки є такі:

- а) проведення занять з тактико-спеціального, вогневого, фізичного видів службової підготовки із насиченням їх елементами психологічного змісту;
- б) проведення занять зі спеціально організованої професійно-психологічної підготовки працівників міліції.

Для практичного виконання цілей психологічної підготовки та вирішення її завдань головне значення має методика проведення, що повинна передбачати передовий досвід, новітні форми та методи навчання, рекомендації сучасної юридичної науки, а також супроводжуватися постійним творчим пошуком нових удосконалених методик.

Основними спеціальними формами психологічної підготовки, що використовуються під час проведення занять, є ігровий метод, групові дискусії, психотренінги та метод психологічного моделювання.

Ігровий метод проведення занять з психологічної підготовки застосовується в тих випадках, коли тема для опрацювання містить в собі навчальний матеріал, який розробляється за ролями. Тобто в процесі занять використовуються елементи ділової гри, в процесі ділової гри відбувається формування у працівників навичок прийняття правильних професійних рішень, оскільки ігровий метод дозволяє моделювати конкретну обстановку затримання злочинця, закріплювати навички встановлення психологічного контакту, впливу на злочинця з метою схилення його до відмови від фізичного опору працівникам міліції, досягнення припустимої для всіх згоди.

Особливість зазначеного методу полягає також у тому, що він дозволяє вести заняття шляхом діалогу. Завдяки цьому у міліціонерів розвиваються комунікативні здібності, навички професійного спілкування, відповідальність за свої дії та вчинки тощо.

Ефективним також є метод групових дискусій. Це один з основних методів обговорення проблем, що виникають у процесі професійної діяльності міліціонерів. Сутність його полягає в колективному обговоренні та пошуку психологічно виважених рішень. Він застосовувався для розвитку у працівників міліції динамічності розумових процесів, формування творчого підходу до вирішення завдань професійної діяльності, вміння професійного спілкування тощо.

Широкого поширення в практиці професійної підготовки останнім часом набуває психотренінг. Це активний метод групової роботи, призначе-

ний для формування професійних навичок і вмінь, які необхідні для ефективного виконання професійної діяльності. Основними методами проведення психотренінгів є імітаційне моделювання та вирішення професійно-орієнтованих ситуацій, що безперервно ускладнюються. Професійний тренінг дає можливість формувати у міліціонерів уміння ефективно застосувати набуті знання та втілювати їх у практичній діяльності.

Ефективне керування процесом підготовки тісно пов'язане з використанням психологічного моделювання. В загальному розумінні модель – це розумовий або умовний зразок (еталон) того чи іншого об'єкта. Модель використовуються як замітник об'єкта професійної діяльності з метою формування необхідних психологічних-значущих якостей [5]. Основним моментом використання методу моделювання є поняття аналогії як подібності об'єктів за їх якісними, кількісними і структурно-логічними ознаками.

Слід зазначити, що психологічне моделювання ситуацій оперативно-службової діяльності – це матеріальна або умовна система відображення психологічних чинників цих ситуацій, яка відтворює їх істотні ознаки та властивості у процесі професійної підготовки, заміщує об'єкт-оригінал і дозволяє формувати професійно-значущі якості працівників.

Моделювання як науковий метод пізнання сприяє відтворенню психологічних умов професійної діяльності працівників міліції шляхом заміщення їх моделлю, яка зберігає істотні риси оригіналу.

Існує два взаємопов'язані шляхи психологічного моделювання службових ситуацій. Перший – це наближення зовнішніх умов практичних занять з тактики дій до реальних умов оперативно-службової діяльності. Тобто відображення зовнішньої картини професійної діяльності надає можливість відпрацьовувати професійні вміння та навички, а також професійно-значущі якості працівників міліції.

Зовнішня картина навчальної ситуації стає подібною до реальної завдяки добору відповідних дій, місця, часу та імітації різноманітних психогенних факторів. Ми пропонуємо використовувати перший шлях психологічного моделювання службових ситуацій під час проведення занять з тактико-психологічної, вогневої та фізичної підготовки. Практичні заняття з відпрацюванням різних професійних дій у психологічно насичених ситуаціях, під час яких відбувається формування вмінь та навичок, необхідних працівнику, доцільно проводити на спеціально обладнаному полігоні.

Другий шлях – це наближення внутрішніх (психологічних) умов занять до реальних. Цей шлях застосовується під час проведення занять з курсу професійно-психологічної підготовки. На цих заняттях моделюються та відпрацьовуються мотиваційні, орієнтаційні, операційні, вольові та оціночні компоненти психологічної готовності працівників. Ці шляхи дозволять міліціонерові відчути себе в реальній професійній обстановці.

Якісний рівень проведення психологічної підготовки потребує, по-перше, чіткого визначення сукупності важливих у професійному плані якостей міліціонера, а по-друге – їх цілеспрямованого формування. До числа найбільш важливих психологічних якостей, що повинні формуватися в процесі підготовки, віднесено такі, як:

а) професійна увага та спостереження (навички розподілу уваги на об'єктах професійної діяльності та її переключення);

б) професійна пам'ять (розвиток навичок швидкого запам'ятовування, якісного збереження та ефективного упізнання інформації, що має службовий інтерес);

в) професійне мислення (навички оцінки службової ситуації, аналіз актуальної та потенційної загрози тощо);

г) вміння професійно спілкуватися з різними категоріями громадян.

Зазначені професійно-значущі якості стануть опорними для формування та підтримки психологічної готовності працівників міліції до професійної діяльності.

Працівникам, які безпосередню несуть відповідальність за проведення занять з особовим складом, у своїй роботі слід керуватися такими принципами:

1) наукова обґрунтованість та професіоналізм (необхідність досягнення максимального психолого-педагогічного ефекту від кожного проведеного заняття);

2) реалістичність (необхідність встановлення зв'язку з конкретними службовими ситуаціями, наближеність умов навчання до реальних);

3) наочність (необхідність використання різних форм демонстрації розв'язання службових завдань, активізація розумової діяльності за допомогою наочних методів викладання);

4) активний характер (використання активних форм підготовки, орієнтація на вирішення психологічних проблем діяльності, формування власних навичок саморегуляції та психологічної дії на інших, оптимізація міжособистісної взаємодії працівників);

5) комплексність (необхідність міжпредметного зв'язку різних видів службової підготовки).

Враховуючи специфіку навчальних заходів щодо кожного напрямку службової підготовки, пропонуємо формувати професійно-значущі якості та навички міліціонерів за допомогою насичення процесу професійної підготовки психологічним змістом. Моделювання психологічних ускладнень, а також розвиток професійно-значущих якостей ми пропонуємо здійснювати під час вивчення ряду навчальних дисциплін, зокрема тактики дій в типових і екстремальних ситуаціях, вогневої, фізичної та професійно-психологічної підготовки.

Список літератури: 1. Андрюсюк В.Г., Казміренко Л.І., Юхновець Г.О., Медведєв В.С. Професійна психологія в органах внутрішніх справ: загальна частина: курс лекцій. К., 1995. 2. Дяченко М.И., Кандыбович Л.А., Пономаренко В.А. Готовность к деятельности в напряженных условиях. Психологический аспект. Мн., 1976. 3. Дяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологические проблемы готовности к деятельности. Мн., 1976. 4. Профессионально-психологическая подготовка милиционеров охраны (методические рекомендации) / Под общ. ред. А.М.Столяренко. М., 1989. 5. Столяренко Л.Д. Основы психологии. Практикум. Ростов н/Д., 1999.

Надійшла до редколегії 15.10.04